

Datum: 16 juni 2026

Volgnummer: 2025-2026/17

Draagmoederschap vanuit kinderrechten bekeken: risico's, waarborgen en grenzen

Het Kinderrechtencommissariaat verwelkomt het voornemen van de Federale regering om een wettelijk kader voor draagmoederschap uit te werken. De huidige Belgische situatie, waarin draagmoederschap wordt gedoogd maar niet geregeld, biedt onvoldoende rechtszekerheid voor kinderen. Het ontbreken van een duidelijk kader leidt tot uiteenlopende praktijken, rechtsonzekerheid en ongelijke bescherming van kinderrechten. Vanuit kinderrechtenperspectief is een duidelijke wettelijke regeling daarom noodzakelijk.

Voor het Kinderrechtencommissariaat staat niet het gekozen regelgevend kader centraal, maar de vraag of de rechten van kinderen daadwerkelijk worden beschermd. Kinderrechten zijn geen bijkomende aandachtspunten binnen dat kader, maar vormen de ondergrens voor de vraag of een praktijk of model aanvaardbaar is.

Draagmoederschap vraagt een genuanceerde benadering. Er bestaan verschillende vormen van draagmoederschap, uiteenlopende nationale regelingen en complexe situaties waarin verschillende rechten en belangen samenkomen. Ook binnen internationale organisaties, rechtsleer en kinderrechteninstanties bestaan verschillende opvattingen over de wenselijkheid en regulering ervan. Het Kinderrechtencommissariaat erkent die complexiteit. Dit advies wil daarom ook inzicht bieden in de kinderrechtenvragen die zich daarbij stellen. De samenvatting hieronder geeft de belangrijkste uitgangspunten weer, maar kan de nuances en afwegingen uit het volledige advies niet vervangen. Achter begrippen als "altruïstisch", "commercieel", "nationaal" of "grensoverschrijdend" gaan uiteenlopende praktijken en risico's schuil. Het Kinderrechtencommissariaat formuleert in deze samenvatting de belangrijkste conclusies en aandachtspunten, maar moedigt beleidsmakers aan om ook de onderliggende analyse te lezen. De beoordeling van draagmoederschap vereist immers een zorgvuldige afweging van verschillende kinderrechten die in de praktijk nauw met elkaar samenhangen.

Essentiële toetsstenen vanuit kinderrechtenperspectief

Elke regeling rond draagmoederschap moet minstens garanderen dat:

- Het belang van het kind in alle fases van het traject een eerste overweging is;
- Het kind vanaf de geboorte een duidelijke juridische status heeft en niet in rechtsonzekerheid terechtkomt;
- Het kind recht heeft op een naam, een nationaliteit en bescherming tegen staatloosheid;
- Het kind toegang heeft tot informatie over zijn oorsprong, afstamming en ontstaansgeschiedenis;
- Identiteits- en afstammingsgegevens correct worden geregistreerd, duurzaam worden bewaard en daadwerkelijk toegankelijk zijn en blijven voor het kind;
- Het kind kan opgroeien in een stabiele en juridisch erkende opvoedingssituatie;

- Het kind niet het voorwerp wordt van verkoop, toevertrouwing tegen betaling of andere vormen van commercialisering;
- Het kind beschermd wordt tegen uitbuiting, mensenhandel en andere schendingen van zijn rechten;
- Draagmoederschapstrajecten vooraf worden getoetst aan duidelijke wettelijke voorwaarden en waarborgen, en beslissingen over juridisch ouderschap na de geboorte worden onderworpen aan een onafhankelijke toetsing waarbij de rechten en belangen van het kind centraal staan;
- Het kind nooit de gevolgen draagt van conflicten tussen volwassenen, verschillen tussen rechtsstelsels of lacunes in regelgeving.

Beoordeling van het Kinderrechtencommissariaat

Vanuit deze toetsstenen is een ongereguleerd of louter gedoogd systeem geen verantwoorde optie. Het biedt onvoldoende garanties voor de bescherming van kinderrechten en laat te veel ruimte voor rechtsonzekerheid, verlies van identiteitsinformatie en ongelijke behandeling van kinderen. **Het Kinderrechtencommissariaat pleit daarom voor een duidelijk wettelijk kader dat vertrekt vanuit de rechten van het kind en voorziet in effectieve waarborgen, begeleiding, controle en toezicht.**

Het Kinderrechtencommissariaat vindt dat de risico's die verbonden zijn aan commercieel draagmoederschap te groot zijn om vanuit kinderrechten te aanvaarden. Wanneer de totstandkoming van ouderschap en de overdracht van een kind verbonden raken met financiële transacties, ontstaan fundamentele risico's op uitbuiting, verkoop van kinderen, verlies van identiteit en rechtsonzekerheid. Het feit dat sommige trajecten zonder zichtbare problemen verlopen, neemt die structurele risico's niet weg. De vraag is niet of individuele trajecten goed verlopen, maar of de rechten van alle betrokken kinderen voldoende kunnen worden beschermd.

Het Kinderrechtencommissariaat beschouwt een strikt omkaderd altruïstisch model daarom als het meest aangewezen vertrekpunt. Ook binnen zo'n model zijn duidelijke waarborgen nodig rond afstamming, identiteit, juridisch ouderschap, begeleiding van betrokkenen en onafhankelijke toetsing.

Tot slot benadrukt het Kinderrechtencommissariaat dat kinderen die via draagmoederschap zijn geboren, ongeacht de omstandigheden van hun geboorte, recht hebben op volledige bescherming van hun rechten. Zij mogen nooit de gevolgen dragen van keuzes van volwassenen, verschillen tussen rechtsstelsels of tekortkomingen in regelgeving.

1. Draagmoederschap vraagt een kinderrechtenblik

1.1. De rechten en belangen van het kind mogen nooit ondergeschikt zijn aan de wensen van volwassenen

Draagmoederschap lijkt meer en meer een mogelijke piste te worden om een gezin te vormen voor mensen bij wie kinderen krijgen niet lukt via natuurlijke weg of via andere medisch begeleide trajecten, of die om andere redenen geen kind kunnen dragen. Exacte cijfers ontbreken, maar

medische vooruitgang en veranderende maatschappelijke normen zorgen ervoor dat draagmoederschap vaker wordt overwogen en toegepast.

Ook in België komen trajecten van draagmoederschap voor, zowel in binnen- als buitenlandse context. Deze praktijk roept complexe juridische, ethische en maatschappelijke vragen op. De aandacht gaat daarbij vaak naar de wensen en belangen van volwassenen, zoals de kindervens van wensouders of de positie van de draagmoeder. De rechten en belangen van het kind blijven daarbij vaak onderbelicht of afwezig. Nochtans brengt draagmoederschap risico's mee voor verschillende kinderrechten en kan het, afhankelijk van de concrete omstandigheden, leiden tot schendingen van onder meer het recht op identiteit, nationaliteit, bescherming tegen uitbuiting en het recht op gezinsleven.¹

Vanuit kinderrechtenperspectief is het echter niet de kindervens van volwassenen die het uitgangspunt vormt. Hoewel die wens erkenning verdient, bestaat er geen recht op een kind. Dat betekent dat de wens om ouder te worden nooit kan rechtvaardigen dat de rechten en belangen van het kind ondergeschikt worden gemaakt.

Dit advies vertrekt vanuit de rechten van het kind en dat moet voor de beleidsmakers ook absoluut de eerste overweging zijn. Kinderen die via draagmoederschap worden geboren, hebben dezelfde rechten als alle andere kinderen onder het VN-Kinderrechtenverdrag. Staten blijven verplicht die rechten te eerbiedigen, te beschermen en te realiseren, ongeacht hun beleid rond draagmoederschap.

Het advies plaatst de rechten en belangen van het kind centraal. Het analyseert welke risico's draagmoederschap inhoudt voor kinderrechten en in welke mate bepaalde vormen of regelingen moeilijk of niet verenigbaar zijn met kinderrechten.² Daarbij onderzoekt het welke kinderrechten in het gedrang kunnen komen en welke waarborgen nodig zijn om te voorkomen dat kinderen zonder juridische status, identiteit of bescherming opgroeien.

Een kinderrechtenbenadering veronderstelt bovendien dat niet alleen over kinderen wordt gesproken, maar dat ook hun perspectief wordt meegenomen. In het bijzonder moeten de ervaringen en inzichten van kinderen en jongeren die via draagmoederschap zijn geboren en van toekomstige kinderen die via draagmoederschap zullen worden geboren, worden betrokken bij beleid en regelgeving, in lijn met hun recht om gehoord te worden.³ Zij bieden een belangrijk inzicht in hoe rechten in de praktijk worden beleefd en waar zich knelpunten voordoen.

1.2. Niet het model, maar de bescherming van het kind is doorslaggevend

Of draagmoederschap wordt verboden, gereguleerd of gedoogd, één constante blijft: de rechten en belangen van kinderen moeten altijd worden geëerbiedigd, beschermd en gerealiseerd.⁴

¹ Verona Principles van International Social Service, Prefatory note, https://iss-ssi.org/storage/2023/03/VeronaPrinciples_25February2021-1.pdf

² Dit ligt in lijn met de Verona Principles van International Social Service, https://iss-ssi.org/storage/2023/03/VeronaPrinciples_25February2021-1.pdf.

³ Art. 12 VN-Kinderrechtenverdrag; zie ook VN-Kinderrechtencomité, General Comment nr. 12 (2009) over het recht van het kind om gehoord te worden.

⁴ Zie Verona Principles van International Social Service, prefatory note, https://iss-ssi.org/storage/2023/03/VeronaPrinciples_25February2021-1.pdf;

VN Rapporteur van de Verenigde Naties inzake de verkoop en seksuele uitbuiting van kinderen, met inbegrip van kinderprostitutie, kinderpornografie en ander materiaal van seksueel misbruik van kinderen (2019), VN Doc. A/74/162, <https://docs.un.org/en/A/74/162>, §18; UNICEF, Key considerations: children's rights and surrogacy, briefing note, <https://www.unicef.org/media/115331/file>.

Wanneer draagmoederschap wettelijk wordt toegelaten, moet het kader zodanig zijn uitgewerkt dat de rechten van het kind worden beschermd, onder meer tegen uitbuiting, discriminatie, verlies van identiteit. Dat vergt heldere regels en effectieve controle om te voorkomen dat kinderen in kwetsbare situaties terechtkomen.

Wanneer draagmoederschap verboden is, verdwijnt de praktijk niet noodzakelijk. Wensouders kunnen uitwijken naar het buitenland en nadien terugkeren met een kind. Ook in die situaties moet het kind kunnen rekenen op juridische erkenning, bescherming van zijn identiteit en toegang tot zorg.

Wanneer er geen duidelijk wettelijk kader bestaat, ontstaat bijkomende rechtsonzekerheid. De positie van het kind hangt dan af van uiteenlopende praktijken en individuele beslissingen, wat kan leiden tot ongelijke behandeling en beperking in de uitoefening van zijn rechten. Het ontbreken van een duidelijk wettelijk kader kan leiden tot rechtsonzekerheid over afstamming, nationaliteit, identiteit van het kind.

Geen enkel model is op zichzelf doorslaggevend. Daarom moet elke beleidskeuze worden beoordeeld op haar gevolgen voor kinderen en op de mate waarin zij hun rechten in de praktijk daadwerkelijk beschermt. Kinderrechten zijn daarbij geen bijkomende aandachtspunten binnen een systeem, maar vormen de ondergrens voor de vraag of een praktijk, traject of model aanvaardbaar is. Wanneer de rechten van kinderen niet kunnen worden gegarandeerd, kan een beleidskeuze niet verantwoord worden. Als bepaalde vormen of trajecten structureel leiden tot rechtsonzekerheid, verlies van identiteit, uitbuiting, verkoop van kinderen of andere schendingen van kinderrechten, is dat traject of model onverenigbaar met de verplichting van de overheid om de rechten van kinderen te beschermen.

2. Draagmoederschap in kaart

2.1. Vormen en motivaties

2.1.1. Wat is draagmoederschap?

Draagmoederschap is een vorm van voortplanting waarbij een vrouw, de draagmoeder, een zwangerschap draagt met de bedoeling het kind na de geboorte toe te vertrouwen aan één of meer wensouders die het kind zullen opvoeden.

2.1.2. Waarom kiezen mensen voor draagmoederschap?

Mensen doen om uiteenlopende redenen een beroep op draagmoederschap. Het kan een oplossing bieden voor heterokoppels met vruchtbaarheidsproblemen, vaak na een langdurig traject van behandelingen of miskramen. Ook koppels van hetzelfde geslacht en alleenstaanden maken er gebruik van. Daarnaast kan draagmoederschap een mogelijkheid zijn voor vrouwen die om medische redenen geen zwangerschap kunnen uitdragen, bijvoorbeeld na een kankerbehandeling of bij aangeboren aandoeningen zoals het Mayer-Rokitansky-Küster-Hauser-syndroom. In sommige gevallen spelen ook andere motieven mee, zoals angst voor zwangerschap of bevalling, of persoonlijke en esthetische overwegingen.⁵ Deze opsomming is niet exhaustief. Bovendien verschilt het per land welke vormen en motieven worden toegelaten.

⁵ K. Horsey, 'The future of surrogacy: a review of current global trends and national landscapes', *RBMO volume 48 issue 5 (2024)*, <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1472648323008635>.

2.1.3. Draagmoederschap kent verschillende vormen

Hoog- en laag technologisch draagmoederschap

Een draagmoederschapswangerschap kan op verschillende manieren tot stand komen. Welke vormen worden toegelaten of begeleid worden, verschilt sterk van land tot land.

- Bij **hoog technologisch** draagmoederschap wordt gebruik gemaakt van in-vitrofertilisatie (IVF). Daarbij wordt een embryo buiten het lichaam gevormd en in de baarmoeder van de draagmoeder geplaatst. De eikel en het sperma zijn afkomstig van de wensouder(s) of van donoren. De draagmoeder heeft geen genetische band met het kind. Dit is vandaag de meest voorkomende vorm binnen de medische praktijk.
- Bij **laag technologisch** of traditioneel draagmoederschap gebeurt de bevruchting via inseminatie met het sperma van de wensvader of een donor, bijvoorbeeld door manuele inbrenging of via geslachtsgemeenschap, meestal zonder gebruik van geavanceerde medische technieken. Omdat haar eigen eikel wordt gebruikt, is zij genetisch verwant met het kind dat ze draagt. Deze vorm vraagt weinig tot geen medische tussenkomst.

Het onderscheid tussen beide vormen heeft gevolgen voor de manier waarop genetisch ouderschap, zwangerschap en opvoeding zich tot elkaar verhouden. In sommige gevallen vallen deze elementen samen, in andere niet, wat de ontstaansgeschiedenis van het kind complexer kan maken.

Altruïstisch en commercieel: een onderscheid met grijze zones

Er wordt vaak een onderscheid gemaakt tussen altruïstisch en commercieel draagmoederschap. Die tweedeling suggereert een duidelijke scheiding, maar de praktijk is vaak minder eenduidig.

- Bij **altruïstisch draagmoederschap** ontvangt de draagmoeder geen vergoeding, behalve een terugbetaling van kosten die rechtstreeks met de zwangerschap te maken hebben. De motivatie ligt vooral in hulpvaardigheid of een persoonlijke band met de wensouders, bijvoorbeeld wanneer de draagmoeder een familielid of een vriendin is.
- Bij **commercieel draagmoederschap** krijgt de draagmoeder wel een financiële compensatie bovenop de onkostenvergoeding. In veel landen is deze vorm verboden of strikt gereguleerd. Vaak zijn er ook tussenpersonen of agentschappen betrokken, wat vragen oproept over winstverdeling en mogelijke druk op de draagmoeder, zeker in situaties met grote economische ongelijkheid.

De grens tussen beide vormen is in de praktijk niet altijd even scherp. Onderzoekers wijzen erop dat verschillende varianten naast elkaar bestaan en dat motieven en financiële elementen zich niet altijd strikt laten scheiden.⁶ Ook in commerciële contexten kunnen altruïstische motieven een rol spelen, terwijl ook bij altruïstisch draagmoederschap verschillende professionals worden vergoed voor hun betrokkenheid.

Hoewel de grens tussen beide vormen niet altijd scherp is, is het Kinderrechtencommissariaat van oordeel dat naarmate financiële vergoedingen verder reiken dan een terugbetaling van redelijke kosten, de risico's op uitbuiting, verkoop van kinderen, verlies van identiteit en rechtsonzekerheid

⁶ König, A., Whittaker, A., Gerrits, T., & Rozée, V. (2022). Shifting surrogacies: Comparative ethnographies. *International Journal of Comparative Sociology*, 63(5-6), 235-246, <https://journals.sagepub.com/doi/epub/10.1177/00207152221110088>.

toenemen. Om die reden acht het Kinderrechtencommissariaat enkel een strikt gereguleerd altruïstisch model verenigbaar met een kinderrechtenbenadering.

2.2. Hoe vaak komt draagmoederschap voor?

2.2.1. België

Beschikbare gegevens wijzen erop dat draagmoederschap in België een relatief beperkte praktijk blijft, al neemt het gebruik wel toe.⁷

De cijfers geven slechts een gedeeltelijk beeld. Ze omvatten enkel hoogtechnologische behandelingen in ziekenhuizen. Laag technologische trajecten buiten medische instellingen worden niet geregistreerd, net als kinderen die via draagmoederschap in het buitenland worden geboren.

2.2.2. Wereldwijd

Wereldwijd bestaan geen precieze cijfers over het aantal kinderen dat via draagmoederschap wordt geboren.⁸ Volgens UNICEF dragen technologische ontwikkelingen, veranderende sociale normen en het uitstellen van ouderschap ertoe bij dat het gebruik van draagmoederschap toeneemt.⁹

2.3. Juridische positie van kinderen bij draagmoederschap in België

2.3.1. België: niet expliciet verboden maar ook niet wettelijk gereguleerd

Internationaal worden doorgaans drie modellen onderscheiden:

- een verbodsmodel, waarbij draagmoederschap strafbaar is;
- een gereguleerd model, waarbij de praktijk onder voorwaarden wordt toegelaten;
- een ongereguleerd of gedoogmodel, zonder specifiek wettelijk kader.

België behoort tot deze laatste categorie. Draagmoederschap is er niet expliciet verboden, maar ook niet wettelijk geregeld. De praktijk wordt doorgaans gedoogd. Commercieel draagmoederschap wordt in de Belgische rechtsleer wel als problematisch beschouwd. Dat hangt samen met het beginsel van de niet-verhandelbaarheid van het menselijk lichaam, het verbod op commercialisering van het lichaam en de regels van openbare orde. Overeenkomsten waarbij de overdracht van een kind afhankelijk wordt gemaakt van betaling worden daarom geacht strijdig te zijn met de openbare orde en zijn niet afdwingbaar.

2.3.2. Gevolgen voor het kind bij draagmoederschap in België

Juridische onzekerheid over het ouderschap

Volgens het principe *mater semper certa est* ("de moeder is altijd zeker") zoals bepaald in art. 312 (oud) Burgerlijk Wetboek is de vrouw die vermeld wordt in de geboorte akte de juridische moeder van het kind. Bij draagmoederschap **blijft de draagmoeder dus de wettelijke moeder tot een adoptieprocedure is afgerond**. Deze regel kan niet worden omzeild via een overeenkomst of notariële akte. Zowel de draagmoeder als de wensouders kunnen vóór de adoptie nog van

⁷ <https://www.belrap.be/Public/Default.aspx?Lg=NL>

⁸ UNICEF, *Key considerations: children's rights and surrogacy*, briefing note, <https://www.unicef.org/media/115331/file>.

⁹ *Idem*.

standpunt veranderen. Voor het kind betekent dit dat er in de eerste periode na de geboorte geen definitieve duidelijkheid bestaat over zijn afstamming en opvoedingssituatie.

Vershil tussen feitelijke zorgsituatie en juridische afstamming

De adoptieprocedure kan pas twee maanden na de geboorte starten en kan geruime tijd duren. Tot de adoptie is afgerond, blijft het kind administratief verbonden aan de draagmoeder: het staat ingeschreven op haar adres, draagt haar familienaam (of die van haar echtgeno(o)t(e)) en officiële documenten staan op haar naam. Daardoor kan een **verschil ontstaan tussen de feitelijke zorgsituatie en de juridische en administratieve werkelijkheid**. Het kind verblijft vaak al bij de wensouders, terwijl de draagmoeder juridisch de ouder blijft en bevoegd is om beslissingen te nemen. Dit kan praktische gevolgen hebben voor het kind, bijvoorbeeld bij de inschrijving in de kinderopvang of school, de aansluiting bij een mutualiteit, de toekenning van het groeipakket en de toegang tot medische zorg of administratieve dienstverlening. In dergelijke situaties zijn vaak de gegevens of toestemming van de draagmoeder vereist, ook wanneer zij niet instaat voor de dagelijkse zorg.

Wanneer de **draagmoeder niet gehuwd is, kan één van de wensouders het kind vóór de adoptie erkennen**, mits haar toestemming. In de praktijk zal dit vaak de wensvader zijn, of één van de wensvaders, op voorwaarde dat er geen andere juridische vader is. Voor de andere wensouder, zoals de wensmoeder of de partner, is een bijkomende procedure nodig om juridisch ouder te worden, doorgaans via adoptie. Ook dan blijft de juridische situatie van het kind in deze fase slechts gedeeltelijk vastgelegd.

2.3.3. Gevolgen voor het kind bij buitenlandse draagmoederschapstrajecten

In België begeleiden slechts een beperkt aantal fertiliteitscentra draagmoederschapstrajecten.¹⁰ Door de uitgebreide selectie- en screeningsprocedures kan slechts een beperkt aantal wensouders effectief een traject opstarten. Daardoor zoeken sommigen alternatieven in het buitenland. Voor het kind heeft dat bij terugkeer naar België gevolgen voor zijn **juridische positie**, aangezien **buitenlandse geboorteakten niet automatisch worden erkend**.

Volgens het Belgische recht is de vrouw die bevalt de juridische moeder. Een buitenlandse geboorteakte waarop bijvoorbeeld twee vaders staan vermeld, wordt daarom niet automatisch aanvaard. In de praktijk **verschilt de erkenning bovendien per gemeente**, aangezien lokale besturen en ambtenaren van de burgerlijke stand uiteenlopende werkwijzen hanteren. Dit leidt tot ongelijke behandeling van kinderen in vergelijkbare situaties, omdat de uitkomst afhangt van de gemeente of stad waar de erkenning wordt aangevraagd. Voor het kind leidt dit tot **rechtsonzekerheid** over zijn afstamming, nationaliteit en verblijfsstatuut. Daarnaast ontstaan **concrete moeilijkheden in het dagelijks leven**, bijvoorbeeld bij de registratie in het bevolkingsregister, de aansluiting bij een mutualiteit, de inschrijving in kinderopvang of school, de toekenning van sociale rechten zoals het groeipakket en de aanvraag van identiteits- of reisdocumenten.

¹⁰ UZ Gent, UZ Brussel, UZ Antwerpen, Brussel (St. Pieters), Brussel (CHIREC), Luik (Citadelle).

3. Maak van kinderrechten de toetssteen bij draagmoederschap

Draagmoederschap raakt aan verschillende kinderrechten. Het roept onder meer vragen op over identiteit, afstamming, nationaliteit, gezondheid, bescherming tegen uitbuiting en het recht op gezinsleven.

Dit hoofdstuk onderzoekt hoe deze rechten in de context van draagmoederschap in het geding kunnen komen. Het vertrekt vanuit het VN-Kinderrechtenverdrag en relevante internationale rechtsbronnen en analyseert waar spanningen ontstaan en welke bescherming nodig is en onderstreept de nood aan een duidelijk en afdwingbaar kader dat misbruiken voorkomt en de rechten van het kind effectief beschermt.

3.1. Fundamentele principes

3.1.1. Erken het kind als drager van rechten en menselijke waardigheid

Het VN-Kinderrechtenverdrag erkent elk kind als drager van eigen rechten en als persoon met een inherente menselijke waardigheid.¹¹ Een kind moet vanaf het begin worden erkend als rechtssubject met eigen rechten en belangen, en mag niet worden herleid tot een middel om wensen of belangen van volwassenen te realiseren.¹² Dit uitgangspunt geldt ook bij draagmoederschap. Kinderen die via deze weg geboren worden, zijn vanaf het begin volwaardige rechtenhouders met onder meer recht op identiteit, nationaliteit, afstamming en toegang tot bescherming.

Draagmoederschap wordt in de praktijk vaak omkaderd door afspraken of contracten tussen betrokkenen. Daarbij wordt de zwangerschap en het toevertrouwen van het kind aan de wensouders soms benaderd als een vorm van dienstverlening. Vanuit juridisch oogpunt stuit dit op fundamentele grenzen. Overeenkomsten moeten volgens het Belgische verbintenissenrecht een geoorloofde oorzaak hebben en mogen niet strijdig zijn met de openbare orde of menselijke waardigheid.¹³ In de rechtsleer wordt hieruit afgeleid dat personen, kinderen en afstammingsbanden in beginsel buiten de handel staan en niet het voorwerp kunnen vormen van contractuele of commerciële transacties.

Vanuit kinderrechtenperspectief betekent dit dat het kind nooit mag worden behandeld als object van een overeenkomst of als afgeleid belang van volwassenen. Regelingen die de overdracht van het kind vastleggen zonder toetsing, of die rechten en verplichtingen uitsluitend contractueel bepalen, zijn problematisch omdat zij onvoldoende rekening houden met de eigen rechten en belangen van het kind.¹⁴

Tegelijk is er de pragmatische realiteit: draagmoederschap vindt plaats. In die context kan een juridisch kader bijdragen aan bescherming tegen misbruik en wanpraktijken. Doorslaggevend is daarbij dat dergelijke kaders expliciet vertrekken van de rechten van het kind en voorzien in effectieve waarborgen voor zijn bescherming.

Vanuit deze uitgangspunten volgt een duidelijke ondergrens. Die ondergrens betekent dat regelingen rond draagmoederschap niet alleen moeten worden beoordeeld op goede bedoelingen

¹¹ Zie principe 1 (menselijke waardigheid) en principe 2 (het kind als onafhankelijke rechtssubject) van Verona Principles van International Social Service, https://iss-ssi.org/storage/2023/03/VeronaPrinciples_25February2021-1.pdf;

¹² Idem.

¹³ Boek B, waaronder ar. 5.14 BW en verder.

¹⁴ Zie principe 1 (menselijke waardigheid) en principe 2 (het kind als onafhankelijke rechtssubject) van Verona Principles van International Social Service, https://iss-ssi.org/storage/2023/03/VeronaPrinciples_25February2021-1.pdf

of individuele positieve ervaringen, maar op de vraag of zij de rechten van elk kind voldoende kunnen waarborgen. Een praktijk die structureel risico's inhoudt voor de rechten en waardigheid van kinderen, kan vanuit kinderrechtenperspectief niet worden aanvaard. Regelingen rond draagmoederschap moeten uitsluiten dat:

- het kind het voorwerp wordt van verkoop of overdracht tegen betaling;
- de positie van het kind uitsluitend contractueel wordt vastgelegd zonder onafhankelijke toetsing;
- Beslissingen over ouderschap en zorg genomen worden zonder beoordeling van de concrete situatie van het kind.¹⁵

- Behandel het kind nooit als voorwerp van een overeenkomst of als afgeleid belang van volwassenen;
- Voorzie in regelingen en praktijken die effectieve waarborgen bieden om verkoop, overdracht tegen betaling en uitbuiting van kinderen te voorkomen en te bestrijden;
- Onderwerp beslissingen over juridisch ouderschap en zorg steeds aan een toetsing door een bevoegde onafhankelijke instantie, waarbij de rechten en belangen van het kind centraal staan.

3.1.2. Maak van het belang van het kind de leidraad voor beleid en beslissingen

Het belang van het kind is een algemeen beginsel van het VN-Kinderrechtenverdrag.

Artikel 3 bepaalt dat bij alle maatregelen die kinderen betreffen het belang van het kind een eerste overweging moet zijn.

Het VN-Kinderrechtencomité beschouwt dit beginsel tegelijk als een recht, een interpretatiebeginsel en een procedurele verplichting voor staten. Staten moeten het daarom toepassen in wetgeving en beleid maar ook in individuele beslissingen die kinderen raken.¹⁶

Het belang van het kind vereist dat alle relevante rechten en belangen van het kind in kaart worden gebracht en zorgvuldig worden afgewogen. Daarbij moet het belang van het kind een eerste overweging vormen, wat inhoudt dat het een zwaarwegende en prioritaire plaats inneemt in de besluitvorming. In de context van draagmoederschap speelt het belang van het kind dus op verschillende niveaus: zowel bij het uitwerken van een algemeen juridisch kader als bij beslissingen in concrete situaties.

Toepassing op beleid en regelgeving

Op het niveau van beleid en regelgeving moeten staten verschillende regelgevingsopties beoordelen op hun gevolgen voor de rechten en belangen van kinderen. De vraag is daarbij niet welk model van draagmoederschap wordt gekozen, maar in welke mate dat model de rechten van kinderen daadwerkelijk beschermt. Ongeacht het gekozen regelgevingsmodel, moeten staten voorzien in een kader dat risico's voor kinderen voorkomt en hun rechten effectief waarborgt. Dit veronderstelt onder meer duidelijke waarborgen met betrekking tot juridisch ouderschap, toegang

¹⁵ Idem.

¹⁶ Art. 3 VN-Kinderrechtenverdrag; VN-Kinderrechtencomité, General Comment No. 14 (2013): *The right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration* (art. 3, para. 1), §§ 6 en 37, https://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/gc/crc_c_gc_14_eng.pdf; C. FENTON-GLYNN 'Surrogacy and the best interests principle', in K. Trimmings, S. Shakargy en C. Achmad (eds.), *Research Handbook on Surrogacy and the Law*, Cheltenham, Edward Elgar, 2024.

tot afstammingsinformatie, bescherming tegen uitbuiting en kinderhandel, en passende begeleiding en screening van de betrokken partijen.

Toepassing op individuele beslissingen

Op het niveau van individuele beslissingen moet in elke concrete situatie waarbij een kind betrokken is, een individuele en gemotiveerde beoordeling plaatsvinden van wat het belang van dat specifieke kind vereist, rekening houdend met zijn concrete omstandigheden, zowel vóór als na de geboorte.¹⁷ Dit kan onder meer spelen bij de erkenning van buitenlandse geboorteakten, bij beslissingen over juridisch ouderschap of ouderlijke verantwoordelijkheid, of wanneer er onzekerheid bestaat over de nationaliteit of verblijfsstatus van het kind.¹⁸

Grensoverschrijdende situaties

Ook in grensoverschrijdende situaties blijft dit beginsel onverkort gelden. Zodra een kind bestaat, moeten zijn rechten en belangen centraal staan, ongeacht het standpunt van een staat over draagmoederschap of het regelgevingsmodel dat wordt gehanteerd.¹⁹

Vanuit kinderrechtenperspectief volgt hieruit dat het belang van het kind in elke fase en in elke context richtinggevend moet zijn voor beleid, regelgeving en praktijk.

Op het niveau van beleid van regelgeving:

- Maak van het belang van het kind expliciet een eerste overweging bij alle maatregelen die kinderen raken;
- Beoordeel bij de uitwerking van een kader rond draagmoederschap systematisch welke gevolgen verschillende regelgevingsopties hebben voor de rechten en belangen van kinderen;
- Creëer, waar draagmoederschap plaatsvindt, vóór de geboorte voorwaarden die de rechten en het welzijn van toekomstige kinderen beschermen, onder meer via medische, psychosociale en juridische waarborgen, onafhankelijke begeleiding en een zorgvuldige toetsing van afspraken;
- Voorzie ook in grensoverschrijdende situaties en internationale trajecten in een effectieve bescherming en erkenning van de rechten van het kind.

Op het niveau van individuele beslissingen:

- Beoordeel het belang van het kind in elke concrete situatie op een individuele en gemotiveerde manier, rekening houdend met de specifieke context van het kind, zowel voor als na de geboorte;
- Waarborg dat bij beslissingen over afstamming, ouderlijke verantwoordelijkheid of erkenning van buitenlandse akten systematisch wordt nagegaan wat het belang van het kind vereist.

3.1.3. Voorkom discriminatie van kinderen geboren via draagmoederschap

Ook het recht op non-discriminatie vormt een algemeen beginsel van het VN-Kinderrechtenverdrag.

¹⁷ Zie principe 5 (pre-surrogacy protections) en principe 6 (best interests of the child) van Verona Principles van International Social Service, https://iss-ssi.org/storage/2023/03/VeronaPrinciples_25February2021-1.pdf.

¹⁸ Zie principe 6 (best interests of the child) van Verona Principles van International Social Service, https://iss-ssi.org/storage/2023/03/VeronaPrinciples_25February2021-1.pdf; UNICEF, *Key considerations: children's rights and surrogacy*, briefing note, <https://www.unicef.org/media/115331/file>; VN Speciaal Rapporteur van de Verenigde Naties inzake de verkoop en seksuele uitbuiting van kinderen, met inbegrip van kinderprostitutie, kinderpornografie en ander materiaal van seksueel misbruik van kinderen (2019), VN Doc. A/74/162, <https://docs.un.org/en/A/74/162>, §99.

¹⁹ UNICEF, *Key considerations: children's rights and surrogacy*, briefing note, <https://www.unicef.org/media/115331/file>; VN Speciaal Rapporteur van de Verenigde Naties inzake de verkoop en seksuele uitbuiting van kinderen, met inbegrip van kinderprostitutie, kinderpornografie en ander materiaal van seksueel misbruik van kinderen (2018), Un Doc. A/HRC/37/60, §77, <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/g18/007/71/pdf/g1800771.pdf>.

Artikel 2 verplicht staten om de rechten uit het verdrag te waarborgen voor elk kind zonder discriminatie van welke aard ook, ook wanneer die verband houdt met de omstandigheden van zijn geboorte of met kenmerken of status van zijn ouders of wettelijke vertegenwoordigers.²⁰

Dit beginsel geldt ook voor kinderen die via draagmoederschap worden geboren. Zij mogen geen nadelige gevolgen ondervinden van de wijze waarop zij zijn verwekt of geboren.²¹ Kinderen geboren via draagmoederschap moeten hun rechten volledig kunnen uitoefenen, ongeacht of draagmoederschap in een land is toegestaan, gereguleerd of verboden.²²

In de praktijk doen zich echter verschillen in behandeling voor die kunnen leiden tot discriminatie. Deze verschillen situeren zich op juridisch, administratief en praktisch niveau. Zo ondervinden deze kinderen soms problemen bij de erkenning van hun afstamming, wat leidt tot rechtsonzekerheid over hun juridische ouders. Ook bij de toekenning van nationaliteit kunnen obstakels ontstaan met risico's op staatloosheid. Daarnaast kunnen beperkingen in de toegang tot afstammingsinformatie of verschillen in administratieve praktijken ertoe leiden dat kinderen niet op gelijke wijze toegang hebben tot hun identiteit. Deze verschillen in behandeling vertalen zich ook in concrete situaties. Zo kan de erkenning van een buitenlandse geboorteakte verschillen naargelang de gemeente waar ze wordt voorgelegd. Wanneer de juridische status van een kind onduidelijk is, kan dit bovendien leiden tot problemen bij de inschrijving in het bevolkingsregister, de aansluiting bij een mutualiteit, de toegang tot kinderopvang of onderwijs, of de toekenning van sociale rechten zoals het groeipakket. Zo'n verschillen zijn niet louter theoretisch, maar doen zich in de praktijk effectief voor.

Vanuit kinderrechtenperspectief moeten staten zulke situaties voorkomen en ervoor zorgen dat deze kinderen hun rechten effectief en zonder onderscheid kunnen uitoefenen.²³ Dit vereist bijzondere aandacht voor zowel directe als indirecte vormen van discriminatie, bijvoorbeeld wanneer ogenschijnlijk neutrale regels in de praktijk nadelig uitwerken voor deze groep kinderen.

- Waarborg dat kinderen geboren via draagmoederschap hun rechten zonder discriminatie kunnen uitoefenen, ongeacht de omstandigheden van hun geboorte of de status van hun ouders onder meer bij de erkenning van afstamming en de toekenning van nationaliteit;
- Zorg ervoor dat kinderen hun rechten effectief kunnen uitoefenen, ook wanneer hun juridische status nog niet (volledig) is vastgesteld, door te voorzien in oplossingen die toegang garanderen tot gezondheidszorg, onderwijs en sociale bescherming. Voorkom dat administratieve of juridische lacunes leiden tot feitelijke uitsluiting;
- Voorkom zowel directe als indirecte discriminatie, onder meer door procedures en administratieve praktijken te harmoniseren en te verduidelijken, zodat kinderen niet benadeeld worden door verschillen in regelgeving of praktijk;
- Neem maatregelen om te voorkomen dat kinderen in een kwetsbare positie terechtkomen, in het bijzonder door situaties van staatloosheid en onduidelijkheid over afstamming actief te detecteren en te verhelpen;
- Waarborg dat kinderen gelijke toegang hebben tot basisrechten en voorzieningen, zoals gezondheidszorg en sociale bescherming, ongeacht hun juridische of administratieve status op het moment van aanvraag of inschrijving;

²⁰ Artikel 2 VN-Kinderrechtenverdrag

²¹ VN Speciaal Rapporteur van de Verenigde Naties inzake de verkoop en seksuele uitbuiting van kinderen, met inbegrip van kinderprostitutie, kinderpornografie en ander materiaal van seksueel misbruik van kinderen (2019), §23, VN Doc. A/74/162, <https://docs.un.org/en/A/74/162> ;

²² Zie principe 3 (the child's right to non-discrimination) van Verona Principles van International Social Service, https://iss-ssi.org/storage/2023/03/VeronaPrinciples_25February2021-1.pdf .

²³ UNICEF, Key considerations: children's rights and surrogacy, briefing note, <https://www.unicef.org/media/115331/file> .

- Zorg dat kinderen op gelijke wijze toegang hebben tot afstammingsinformatie en voorkom dat beperkingen in systemen of regelgeving leiden tot ongelijke behandeling tussen kinderen.

3.2. Bescherm de identiteit en rechtspositie van het kind

Verschillende rechten hangen nauw samen wanneer het gaat om de identiteit en juridische status van een kind. Het gaat onder meer om naam, nationaliteit, afstamming, geboorteregistratie en het recht op gezinsleven. Deze aspecten bepalen samen of en in welke mate het kind zijn rechten effectief kan uitoefenen. Bij draagmoederschap kan deze samenhang onder druk komen te staan. Verschillende personen kunnen betrokken zijn, zoals de draagmoeder, genetische ouders, donoren en wensouders. In grensoverschrijdende situaties kunnen ook verschillende rechtsstelsels tegelijk een rol spelen en met elkaar botsen.

Voor het kind kan dit betekenen dat niet meteen duidelijk is wie zijn juridische ouders zijn, in welk land het wordt erkend of welke rechten het kan uitoefenen. Vanuit kinderrechtenperspectief moet die complexiteit worden opgevangen door duidelijke en consistente bescherming van de identiteit en rechtspositie van het kind.

3.2.1. Waarborg het recht van het kind op identiteit en toegang tot afstammingsinformatie

Waarom identiteit ertoe doet

Het recht van het kind op identiteit omvat verschillende elementen, waaronder naam, nationaliteit, familiebanden en persoonlijke kenmerken, en evolueert doorheen de tijd.²⁴ Het recht op toegang tot afstammingsinformatie vormt een belangrijk onderdeel van dit recht. Weten wie je bent en waar je vandaan komt, is een fundamentele menselijke behoefte. Wanneer die informatie ontbreekt of onvolledig is, kan dat een grote impact hebben op het welzijn en de identiteitsontwikkeling van het kind.²⁵

Bij draagmoederschap kan de identiteit van het kind complexer zijn, omdat meerdere personen een rol kunnen spelen in de ontstaansgeschiedenis van het kind: de genetische ouders, de draagmoeder, de juridische ouders en de personen die het kind opvoeden. Genetisch ouderschap, zwangerschap en opvoeding vallen daarbij niet noodzakelijk samen.²⁶

Het VN-Kinderrechtenverdrag verplicht staten om de identiteit van het kind respecteren en te beschermen.

Artikel 7 bepaalt dat elk kind vanaf de geboorte recht heeft op een naam, een nationaliteit en, voor zover mogelijk, het recht heeft zijn ouders te kennen en door hen te worden verzorgd.

Artikel 8 verplicht staten om de identiteit van het kind te respecteren en te beschermen, waaronder naam, nationaliteit en familiebanden.

²⁴ Afstammingscentrum, advies inzake draagmoederschap https://afstammingscentrum.be/wp-content/uploads/2026/03/DOC_AC_20260126_AVK_Advies_Draagmoederschap_DEF.pdf.

²⁵ UNICEF, Key considerations: children's rights and surrogacy, briefing note, <https://www.unicef.org/media/115331/file>.

²⁶ VN Speciaal Rapporteur van de Verenigde Naties inzake de verkoop en seksuele uitbuiting van kinderen, met inbegrip van kinderprostitutie, kinderpornografie en ander materiaal van seksueel misbruik van kinderen (2019), §23, VN Doc. A/74/162, <https://docs.un.org/en/A/74/162>, §32.

Registratie, bewaring en toegang

Die bescherming vereist dat informatie over de oorsprong en ontstaansgeschiedenis van het kind correct en volledig wordt vastgelegd, duurzaam wordt bewaard en toegankelijk blijft.²⁷ Kinderen moeten toegang kunnen krijgen tot informatie over hun genetische, biologische en sociale afkomst.²⁸ Wanneer gegevens ontbreken, verloren gaan of bewust worden achtergehouden, wordt de identiteit van het kind onvolledig.

Ook de wijze waarop gegevens worden geregistreerd, is bepalend. Onvolledige of onjuiste geboortekten, of systemen waarin oorspronkelijke informatie wordt gewijzigd of gewist, kunnen leiden tot verlies van identiteitsinformatie. Systemen die anonimiteit van donoren of draagmoeders garanderen, maken het voor het kind onmogelijk om zijn oorsprong volledig te kennen.²⁹

Een doeltreffende bescherming van de identiteit veronderstelt daarom niet alleen registratie en bewaring, maar ook toegang tot informatie en waar nodig, herstel. Staten moeten voorzien in procedures om de identiteit van het kind te herstellen wanneer die geheel of gedeeltelijk verloren is gegaan of onrechtmatig werd gewijzigd.³⁰

Toegang tot informatie alleen volstaat echter niet. In de praktijk hangt de kennis van het kind over zijn afkomst af van de bereidheid van ouders om hierover open te communiceren. Wanneer ouders ervoor kiezen om deze informatie niet te delen, kan het kind ondanks bestaande registratiesystemen en toegangsrechten toch opgroeien zonder kennis van zijn oorsprong en ontstaansgeschiedenis. Vanuit kinderrechtenperspectief vereist het recht op identiteit daarom niet alleen dat informatie beschikbaar en toegankelijk is, maar ook dat kinderen daadwerkelijk de mogelijkheid krijgen om kennis te nemen van hun afkomst. Dit veronderstelt dat ouders worden ondersteund om hierover op een open en kindgerichte manier te communiceren, en dat wordt onderzocht welke waarborgen nodig zijn om ervoor te zorgen dat kinderen op een leeftijds- en maturiteitsgeschikte wijze toegang krijgen tot informatie over hun ontstaansgeschiedenis.

Vanuit kinderrechtenperspectief veronderstelt het recht op identiteit minstens de volgende waarborgen:

- Registreer de identiteit van elk kind vanaf de geboorte correct, volledig en waarheidsgetrouw en zorg ervoor dat informatie over de genetische, biologische, juridische en sociale afstamming wordt vastgelegd in geschikte, transparante, betrouwbare en duurzame systemen;
- Waarborg dat identiteitsgegevens duurzaam worden bewaard, ook wanneer het juridisch ouderschap later wijzigt;
- Garandeer dat kinderen, rekening houdend met hun leeftijd en maturiteit, toegang hebben tot afstammingsinformatie, waaronder informatie over de draagmoeder, eventuele donoren en andere relevante aspecten van hun ontstaansgeschiedenis;

²⁷ Zie principe 11 (protection of identity and access to origins) van Verona Principles van International Social Service, https://iss-ssi.org/storage/2023/03/VeronaPrinciples_25February2021-1.pdf; UNICEF, Key considerations: children's rights and surrogacy, briefing note, <https://www.unicef.org/media/115331/file>.

²⁸ Zie principe 11 (protection of identity and access to origins) van Verona Principles van International Social Service, https://iss-ssi.org/storage/2023/03/VeronaPrinciples_25February2021-1.pdf.

²⁹ UNICEF, Key considerations: children's rights and surrogacy, briefing note, <https://www.unicef.org/media/115331/file>; M. DAMBACH & N. CANTWELL, 'Child's right to identity in surrogacy', in K. Trimmings, S. Shakargy en C. Achmad (eds.), *Research Handbook on Surrogacy and the Law*, Cheltenham, Edward Elgar, 2024; VN Speciaal Rapporteur van de Verenigde Naties inzake de verkoop en seksuele uitbuiting van kinderen, met inbegrip van kinderprostitutie, kinderpornografie en ander materiaal van seksueel misbruik van kinderen (2019), §23, VN Doc. A/74/162, <https://docs.un.org/en/A/74/162>, §32.

³⁰ M. DAMBACH & N. CANTWELL, 'Child's right to identity in surrogacy', in K. Trimmings, S. Shakargy en C. Achmad (eds.), *Research Handbook on Surrogacy and the Law*, Cheltenham, Edward Elgar, 2024.

- Organiseer registratiesystemen zodanig dat deze informatie toegankelijk blijft voor het kind . Sluit systemen uit die anonimiteit van donoren of draagmoeders garanderen, aangezien zij onverenigbaar zijn met het recht van het kind op identiteit;
- Zorg ervoor dat geboorteakten en registratiesystemen correct en volledig zijn, en dat oorspronkelijke gegevens niet worden gewist of aangepast op een manier die leidt tot verlies van identiteitsinformatie;
- Voorzie in effectieve en toegankelijke procedures om de identiteit van het kind te herstellen wanneer deze geheel of gedeeltelijk verloren is gegaan of onrechtmatig werd gewijzigd;
- Zorg ervoor dat ouders op passende wijze worden geïnformeerd en ondersteund om op een open, leeftijds- en kindgerichte manier om te gaan met afstammingsinformatie zodat kinderen hun recht op kennis van hun oorsprong en ontstaansgeschiedenis kunnen uitoefenen.

3.2.2. Juridisch ouderschap en ouderlijke verantwoordelijkheid: zorg voor een duidelijke juridische positie van het kind

Het recht op identiteit en kennis van afkomst staat bovendien niet los van de juridische vaststelling van afstamming. Naast toegang tot afstammingsinformatie moet ook duidelijk zijn hoe en wanneer de afstammingsband juridisch wordt vastgesteld.

Waarom juridisch ouderschap ertoe doet voor het kind

Voor een kind moet zo snel mogelijk duidelijk zijn wie zijn juridische ouders zijn en wie verantwoordelijk is voor zijn verzorging en opvoeding.³¹ Die duidelijkheid is van groot belang voor zijn bescherming, ontwikkeling en dagelijks functioneren.³²

Juridisch ouderschap bepaalt onder meer de identiteit, nationaliteit, onderhoudsrechten, erfopvolging en het recht op gezinsleven van het kind.

Wanneer juridisch ouderschap ontbreekt of laattijdig wordt vastgesteld, ontstaat rechtsonzekerheid. Het blijft onduidelijk wie juridisch verantwoordelijk is voor het kind en wie beslissingen kan nemen over zijn zorg en bescherming. Dat kan concrete gevolgen hebben voor het dagelijks leven van het kind.

Erken de ouder-kindrelatie juridisch en respecteer het recht op gezinsleven

Bij draagmoederschap kan de vaststelling van juridisch ouderschap complex zijn, zeker in grensoverschrijdende situaties. Verschillende landen kunnen de afstamming anders beoordelen, wat leidt tot onzekerheid van de juridische status van het kind. De rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens maakt duidelijk dat staten in zo'n situaties niet in een juridisch vacuüm mogen terechtkomen. Staten moeten voorzien in een effectieve en toegankelijke mogelijkheid om de ouder-kindrelatie juridisch vast te stellen. Het uitblijven van erkenning kan de identiteit van het kind aantasten en een inmenging vormen in zijn recht op privéleven.³³

In de arresten *Mennesson t. Frankrijk* en *Labassee t. Frankrijk* oordeelde het Hof dat een weigering om de afstammingsband te erkennen de identiteit van het kind aantast en een schending vormt van zijn recht op privéleven (artikel 8 EVRM). Het ging om kinderen die via draagmoederschap in het buitenland waren geboren en bij wie de band met hun wensouders niet juridisch werd erkend, ondanks het bestaan van een biologische band met de vader. Daardoor ontstond onzekerheid over

³¹ Art. 6, 7 en 18 VN-Kinderrechtenverdrag; Zie principe 10 (legal parentage and parental responsibility) van Verona Principles van International Social Service, https://iss-ssi.org/storage/2023/03/VeronaPrinciples_25February2021-1.pdf ; UNICEF, Key considerations: children's rights and surrogacy, briefing note, <https://www.unicef.org/media/115331/file>

³² Idem.

³³ EHRM 26 juni 2014, *Mennesson t. Frankrijk*, nr. 65192/11; EHRM 26 juni 2014, *Labassee t. Frankrijk*, nr. 65941/11; EHRM (Grote Kamer) 10 april 2019, *Advisory Opinion concerning the recognition in domestic law of a legal parent-child relationship between a child born through a gestational surrogacy arrangement abroad and the intended mother*, nr. P16-2018-001; EHRM (Grote Kamer) 24 januari 2017, *Paradiso en Campanelli t. Italië*, nr. 25358/12.

hun identiteit en rechtspositie. Hoewel staten draagmoederschap mogen ontmoedigen, moeten zij altijd voorzien in een effectieve en toegankelijke mogelijkheid om de afstamming juridisch vast te stellen. Zij zijn niet verplicht om buitenlandse geboorteakten automatisch te erkennen, maar moeten wel een alternatief bieden dat daadwerkelijk leidt tot juridische erkenning van de ouder-kindrelatie. Naarmate de identiteit en rechtspositie van het kind meer in het gedrang komen, wordt de beoordelingsmarge van staten beperkter.

Ook de positie van de wensmoeder zonder biologische band werd verduidelijkt. Het Europees Hof voor de Rechten de Mens stelde in 2019 dat een algemene en absolute onmogelijkheid om de band met de wensmoeder te erkennen, onverenigbaar is met het belang van het kind. Dit belang vereist dat duidelijk is wie verantwoordelijk is voor de opvoeding van het kind en dat de concrete situatie van het kind individueel wordt beoordeeld.³⁴ Staten moeten daarom voorzien in een effectieve mogelijkheid om deze relatie juridisch vast te stellen, bijvoorbeeld via adoptie of een andere procedure.³⁵

Het Hof heeft zich ook uitgesproken over situaties waarin geen biologische band bestaat tussen het kind en de wensouders. In *Paradiso en Campanelli t. Italië* oordeelde het dat, wanneer er geen biologische band bestaat en nog geen daadwerkelijk gezinsleven bestaat, een weigering om de ouder-kindrelatie te erkennen niet noodzakelijk een schending vormt van artikel 8 EVRM. Het ging om een situatie waarin het kind slechts korte tijd bij de wensouders verbleef, er nog geen stabiele band was ontstaan en er bovendien vragen waren over de wijze waarop het draagmoederschapstraject was verlopen. Zowel het bestaan van een feitelijke relatie als biologische verwantschap spelen daarbij een rol, waarbij het belang van het kind een centraal element blijft.³⁶

Geen modelkeuze, wel duidelijke waarborgen

Rechtsstelsels hanteren verschillende modellen om juridisch ouderschap vast te stellen bij draagmoederschap. In sommige landen worden wensouders vanaf de geboorte erkend als juridische ouders, bijvoorbeeld via de erkenning van een buitenlandse geboorteakte of een rechterlijke beslissing zoals een *parental order*. In andere systemen wordt eerst de draagmoeder als juridische moeder erkend, en wordt het ouderschap van de wensouders pas nadien vastgesteld via een afzonderlijke procedure, bijvoorbeeld via adoptie.

Vanuit kinderrechtenperspectief is niet één specifiek model doorslaggevend. Belangrijk is dat het kind niet langdurig in onzekerheid blijft en zo snel mogelijk een duidelijke en stabiele juridische positie krijgt.

Voorafgaande en postnatale toetsing

Vanuit kinderrechtenperspectief verdient een systeem de voorkeur waarin draagmoederschapstrajecten vooraf worden getoetst aan duidelijke wettelijke voorwaarden en waarborgen. Zo'n toetsing kan bijdragen aan de bescherming van het toekomstige kind door risico's op uitbuiting, rechtsonzekerheid en conflicten te beperken. Een voorafgaande toetsing kan echter niet volledig vooruitlopen op de concrete situatie van het kind na de geboorte. Daarom kan de vaststelling van juridisch ouderschap niet uitsluitend en definitief worden bepaald door voorafgaande afspraken tussen volwassenen.³⁷ Ook na de geboorte moet een beoordeling

³⁴ EHRM (Grote Kamer), Advisory Opinion of 10 April 2019 concerning the recognition in domestic law of a legal parent-child relationship between a child born through a gestational surrogacy arrangement abroad and the intended mother, nr. P16-2018-001, [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22003-6380464-8364383%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22003-6380464-8364383%22]})

³⁵ EHRM, *D. v. France*, 16 July 2020, nr. 11288/18, [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22002-12910%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22002-12910%22]}).

³⁶ EHRM (Grote Kamer), *Paradiso en Campanelli t. Italië*, 24 januari 2017, nr. 25358/12, [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22001-170359%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-170359%22]})

³⁷ VN Speciaal Rapporteur van de Verenigde Naties inzake de verkoop en seksuele uitbuiting van kinderen, met inbegrip van kinderprostitutie, kinderpornografie en ander materiaal van seksueel misbruik van kinderen (2019), §23, VN Doc. A/74/162, <https://docs.un.org/en/A/74/162>.

mogelijk blijven waarbij rekening wordt gehouden met de rechten en belangen van het kind, zijn concrete situatie en eventuele conflicten of onvoorziene omstandigheden. Dit vereist een effectieve toetsing door een bevoegde en onafhankelijke instantie, die kan nagaan of de juridische regeling daadwerkelijk in overeenstemming is met de rechten en belangen van het kind.³⁸ Ook in situaties van conflict, onzekerheid of onvoorziene omstandigheden moet zo'n beoordeling steeds mogelijk zijn.³⁹

Het toevertrouwen van het kind aan de wensouders of de vaststelling van juridisch ouderschap mag bovendien nooit afhankelijk zijn van betaling of andere voordelen, aangezien dit kan neerkomen op een vorm van verkoop van kinderen.⁴⁰

Bescherm het kind bij conflicten en niet-naleving van afspraken

Daarnaast moet duidelijk zijn wie de ouderlijke verantwoordelijkheid draagt. Het kind moet kunnen rekenen op personen die juridisch instaan voor zijn verzorging, opvoeding en bescherming.⁴¹

Wanneer zich problemen voordoen - bijvoorbeeld bij conflicten tussen betrokkenen of wanneer afspraken niet zijn nagekomen - mag het kind niet zonder bescherming vallen.⁴² In zo'n situaties moeten staten voorzien in passende beschermingsmaatregelen, zoals tijdelijke voogdij of andere vormen van zorg totdat een duurzame oplossing is gevonden.⁴³

Het uitgangspunt blijft dat elk kind, ongeacht de omstandigheden van zijn geboorte, recht heeft op een duidelijke juridische status en niet de gevolgen mag dragen van keuzes van volwassenen of verschillen tussen rechtsstelsels.

- Zorg ervoor dat de regels over toegang tot afstammingsinformatie en de juridische vaststelling van afstamming op elkaar aansluiten, zodat kinderen zowel hun oorsprong kunnen kennen als een duidelijke juridische rechtspositie hebben;
- Zorg ervoor dat elk kind zo snel mogelijk een duidelijke en stabiele juridische ouder-kindrelatie heeft en voorkom dat kinderen zonder juridische ouder(s) zijn;
- Voorzie in een snelle, toegankelijke en effectieve procedure om juridisch ouderschap vast te stellen, ook in grensoverschrijdende situaties en wanneer draagmoederschap niet is toegestaan;
- Zorg ervoor dat de juridische erkenning aansluit bij wie in de praktijk voor het kind zorgt en het opvoedt;
- Voorzie in een voorafgaande toetsing van draagmoederschapstrajecten en in een effectieve toetsing na de geboorte door een bevoegde en onafhankelijke instantie;
- Waarborg dat juridisch ouderschap niet uitsluitend en definitief wordt bepaald door voorafgaande afspraken tussen volwassenen en dat de rechten en belangen van het kind centraal staan;

§101; principle 10 (legal parentage and parental responsibility) van Verona Principles van International Social Service, https://iss-ssi.org/storage/2023/03/VeronaPrinciples_25February2021-1.pdf.

³⁸ Idem

³⁹ Principle 10 (legal parentage and parental responsibility) van Verona Principles van International Social Service, https://iss-ssi.org/storage/2023/03/VeronaPrinciples_25February2021-1.pdf.

⁴⁰ UNICEF, Key considerations: children's rights and surrogacy, briefing note, <https://www.unicef.org/media/115331/file>; principle 10.10 (legal parentage and parental responsibility) van Verona Principles van International Social Service, https://iss-ssi.org/storage/2023/03/VeronaPrinciples_25February2021-1.pdf; Facultatief Protocol bij het VN-Kinderrechtenverdrag inzake de verkoop van kinderen, kinderprostitutie en kinderpornografie.

⁴¹ Art. 3, 8 en 20 VN-Kinderrechtenverdrag.

⁴² Principle 10.11-10.13 (legal parentage and parental responsibility) van Verona Principles van International Social Service, https://iss-ssi.org/storage/2023/03/VeronaPrinciples_25February2021-1.pdf.

⁴³ Principle 10.11-10.13 (legal parentage and parental responsibility) van Verona Principles van International Social Service, https://iss-ssi.org/storage/2023/03/VeronaPrinciples_25February2021-1.pdf; VN Speciaal Rapporteur van de Verenigde Naties inzake de verkoop en seksuele uitbuiting van kinderen, met inbegrip van kinderprostitutie, kinderpornografie en ander materiaal van seksueel misbruik van kinderen (2019), §23, VN Doc. A/74/162, <https://docs.un.org/en/A/74/162>, §101.

- Verbied dat de overdracht van het kind of de vaststelling van juridisch ouderschap afhankelijk wordt gemaakt van betaling of andere voordelen;
- Voorzie in duidelijke procedures en onmiddellijke beschermingsmaatregelen in situaties van conflict of onzekerheid, zodat het kind steeds beschermd blijft en niet zonder zorg of juridische vertegenwoordiging valt, onder meer via voogdij of alternatieve zorg.

3.2.3. Voorkom staatloosheid en rechtsonzekerheid

Geboorteregistratie en nationaliteit vormen de basis van de juridische identiteit van het kind. Ze geven het kind een officiële juridische identiteit en maakt het mogelijk om zijn rechten uit te oefenen. Via de geboorteregistratie worden immers naam, familiebanden en nationaliteit vastgelegd. Ze vormt ook vaak de toegangspoort tot andere rechten, zoals gezondheidszorg en sociale bescherming.⁴⁴

Het VN-Kinderrechtenverdrag bepaalt dat elk kind onmiddellijk na de geboorte moet worden geregistreerd en recht heeft op een naam en een nationaliteit (artikel 7). Staten moeten er bovendien voor zorgen dat de identiteit van het kind wordt gerespecteerd en beschermd (artikel 8).

Bij draagmoederschap kunnen zich moeilijkheden voordoen bij de registratie van de geboorte en de vaststelling van de nationaliteit. Verschillende personen zijn betrokken bij de ontstaansgeschiedenis van het kind, en staten erkennen die relaties niet altijd op dezelfde manier. Daardoor kan onduidelijkheid ontstaan over wie als juridische ouder wordt beschouwd en in welk land het kind wordt erkend.

Die problemen stellen zich vooral in grensoverschrijdende situaties. Wanneer staten de afstamming verschillend beoordelen, bestaat het risico dat een kind niet of laattijdig wordt geregistreerd, of geen nationaliteit krijgt. Een kind kan bijvoorbeeld geboren worden in een land dat de wensouders niet als juridische ouders erkent, terwijl het land van de wensouders de afstamming niet aanvaardt. In dat geval dreigt staatloosheid van het kind.⁴⁵ Een kind kan dan heel wat rechten niet uitoefenen en bevindt zich in een bijzonder kwetsbare positie. Zonder identiteits- of reisdocumenten kunnen kinderen niet reizen of worden ze gescheiden van hun ouders. Dit kan leiden tot langdurige onzekerheid en instabiliteit. Volgens het EHRM kan dit een inmenging vormen in het recht op privé- en gezinsleven (art. 8 EVRM). Hoewel staten controles mogen uitvoeren om misbruiken te voorkomen, mogen die het kind niet onevenredig treffen.⁴⁶

Vanuit kinderrechtenperspectief moeten staten dit voorkomen. Elk kind moet vanaf de geboorte worden geregistreerd en toegang hebben tot een nationaliteit, ongeacht de omstandigheden van zijn geboorte.⁴⁷ Dat vereist duidelijke, toegankelijke en doeltreffende procedures, evenals samenwerking tussen staten wanneer meerdere rechtsstelsels betrokken zijn.⁴⁸

⁴⁴ UNICEF, Key considerations: children's rights and surrogacy, briefing note, <https://www.unicef.org/media/115331/file>.

⁴⁵ Zie VN-Kinderrechtencomité, *Concluding observations on the fifth and sixth periodic reports of Ireland*, CRC/C/IRL/CO/5-6, 2023, § 19(ii); VN-Kinderrechtencomité, *Concluding observations on the fourth to sixth periodic reports of Namibia*, CRC/C/NAM/CO/4-6, 2024, § 21(b); VN-Kinderrechtencomité, *Concluding observations on the fifth and sixth periodic reports of Australia*, CRC/C/AUS/CO/5-6, 2018, § 23(c).

⁴⁶ EHRM 26 juni 2014, *Mennesson t. Frankrijk*, nr. 65192/11; EHRM 26 juni 2014, *Labassee t. Frankrijk*, nr. 65941/11; EHRM 8 juli 2014, *D.A. t. België*.

⁴⁷ UNICEF, Key considerations: children's rights and surrogacy, briefing note, <https://www.unicef.org/media/115331/file>; VN Speciaal Rapporteur van de Verenigde Naties inzake de verkoop en seksuele uitbuiting van kinderen, met inbegrip van kinderprostitutie, kinderpornografie en ander materiaal van seksueel misbruik van kinderen (2019), VN Doc. A/74/162, <https://docs.un.org/en/A/74/162>, §28; Principles 12 (birth notification, registration and certification) en 13 (prevention of statelessness) van Verona Principles van International Social Service, https://iss-ssi.org/storage/2023/03/VeronaPrinciples_25February2021-1.pdf.

⁴⁸ UNICEF, Key considerations: children's rights and surrogacy, briefing note, <https://www.unicef.org/media/115331/file>; Principles 12 (birth notification, registration and certification) en 13 (prevention of statelessness) van Verona Principles van International Social Service, https://iss-ssi.org/storage/2023/03/VeronaPrinciples_25February2021-1.pdf.

Ook de inhoud van de registratie is van belang. Geboorteakten moeten volledig en waarheidsgetrouw zijn. Oorspronkelijke gegevens moeten bij wijzigingen bewaard en traceerbaar blijven.⁴⁹ Wanneer gegevens ontbreken, worden aangepast of verloren gaan, kan dit de identiteit van het kind aantasten.

Het uitgangspunt blijft dat geen enkel kind staatloos mag worden en niet de gevolgen mag dragen van keuzes van volwassenen of verschillen tussen staten. Grensoverschrijdende situaties roepen ook vragen op over de rol van staten vóór de geboorte van het kind. Staten kunnen niet alleen reageren nadat problemen zich hebben gesteld, maar moeten ook vooraf duidelijke kaders creëren voor draagmoederschapstrajecten, inclusief in grensoverschrijdende situaties.⁵⁰

Zij kunnen bijvoorbeeld wensouders informeren en begeleiden, bepaalde praktijken reguleren of verbieden, in het bijzonder wanneer er risico's zijn op schending van kinderrechten, zoals staatloosheid, rechtsonzekerheid over afstamming of verlies van identiteitsinformatie. Tegelijk moet steeds worden gewaarborgd dat zo'n maatregelen nooit ten koste gaan van het kind. Ook bij buitenlandse trajecten, moet het kind na de geboorte kunnen rekenen op volledige bescherming van zijn rechten. Het kind mag niet de gevolgen dragen van verschillen tussen rechtsstelsels of van keuzes van volwassenen.

Gelet op de internationale dimensie van draagmoederschap, staat deze problematiek zowel op Europees als op VN-niveau op de agenda. Tegelijk bestaat er vandaag geen eensgezindheid tussen staten op EU-niveau en is de aanpak versnipperd op VN-niveau, wat leidt tot uiteenlopende praktijken en rechtsonzekerheid voor kinderen. Dit onderstreept de nood aan meer afstemming en samenwerking om de rechten van kinderen beter te beschermen.

- Garandeer dat elk kind onmiddellijk na de geboorte wordt geregistreerd, ongeacht de omstandigheden van de geboorte;
- Zorg ervoor dat elk kind een nationaliteit kan verkrijgen en neem actieve maatregelen om staatloosheid te voorkomen;
- Voorzie in duidelijke en snelle procedures voor de vaststelling van de nationaliteit van kinderen geboren via draagmoederschap. Werk samen met andere staten om te voorkomen dat kinderen tussen rechtsstelsels vallen of zonder juridische status blijven;
- Registreer geboortegegevens volledig en waarheidsgetrouw, inclusief informatie over de draagmoeder en donoren, zodat de identiteit van het kind niet wordt aangetast;
- Zorg ervoor dat oorspronkelijke geboortegegevens duurzaam worden bewaard en dat ze traceerbaar en toegankelijk blijven voor het kind.
- Versterk de afstemming en samenwerking op Europees en internationaal niveau, zodat uiteenlopende praktijken worden beperkt en kinderen die via draagmoederschap worden geboren niet in rechtsonzekerheid terechtkomen.

3.2.4. Bescherm het recht op gezinsleven van het kind

Het recht op gezinsleven is een fundamenteel kinderrecht. Voor een kind is het van groot belang dat het kan opgroeien in een stabiele relatie met de personen die instaan voor zijn verzorging en opvoeding.

⁴⁹ Principles 12 (birth notification, registration and certification) en 13 (prevention of statelessness) van Verona Principles van International Social Service, https://iss-ssi.org/storage/2023/03/VeronaPrinciples_25February2021-1.pdf.

⁵⁰ Principe 13 (prevention of statelessness) van Verona Principles van International Social Service, https://iss-ssi.org/storage/2023/03/VeronaPrinciples_25February2021-1.pdf; VN Speciaal Rapporteur van de Verenigde Naties inzake de verkoop en seksuele uitbuiting van kinderen, met inbegrip van kinderprostitutie, kinderpornografie en ander materiaal van seksueel misbruik van kinderen (2019), VN Doc. A/74/162, <https://docs.un.org/en/A/74/162>, §28-30.

Artikel 9 van het VN-Kinderrechtenverdrag bepaalt dat een kind niet van zijn ouders mag worden gescheiden, behalve wanneer dit noodzakelijk is in het belang van het kind. Ook artikel 8 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens beschermt het recht op eerbiediging van het privé- en gezinsleven.

Waarborg de juridische erkenning van gezinsrelaties

In de context van draagmoederschap kan dit recht onder druk komen te staan. Onzekerheid over juridisch ouderschap, nationaliteit of de erkenning van documenten kan ertoe leiden dat het kind niet (onmiddellijk) met zijn ouders kan samenleven of dat die situatie juridisch niet wordt erkend.⁵¹

De rechtspraak van het EHRM benadrukt dat staten rekening moeten houden met het concrete gezinsleven van het kind. Wanneer een kind effectief opgroeit bij zijn wensouders, kan het uitblijven van juridische erkenning van die relatie een inmenging vormen in zijn recht op privé- en gezinsleven.⁵² Ook praktische obstakels kunnen een impact hebben. Problemen met identiteits- of reisdocumenten kunnen ertoe leiden dat het kind en zijn ouders niet samen kunnen verblijven of zich niet vrij kunnen verplaatsen. In de zaak *D.A. t. België* stelde het Hof vast dat vertragingen of weigeringen bij het afleveren van documenten kunnen leiden tot een feitelijke scheiding tussen ouders en kind. Hoewel staten controles mogen uitvoeren om misbruik of illegale praktijken te voorkomen, moeten zij ervoor zorgen dat deze maatregelen geen disproportionele gevolgen hebben voor het kind. Procedures moeten zo worden georganiseerd dat langdurige scheiding of onzekerheid zoveel mogelijk wordt vermeden.⁵³

Bescherm het kind bij conflicten of onvoorziene situaties

Daarnaast kunnen conflicten ontstaan wanneer een draagmoederschapsregeling niet volgens plan verloopt, bijvoorbeeld wanneer wensouders het kind niet opnemen of wanneer er een betwisting ontstaat over het ouderschap. In zo'n situatie moet duidelijk zijn wie verantwoordelijk is voor de zorg en bescherming van het kind totdat een duurzame oplossing wordt gevonden. Staten moeten dan beschermingsmaatregelen voorzien, zoals voogdij of alternatieve zorg. Daarbij is het van belang dat continuïteit in de zorg wordt gewaarborgd en bestaande gezinsrelaties zoveel mogelijk behouden blijven.⁵⁴

Het uitgangspunt blijft dat beslissingen over draagmoederschap rekening moeten houden met het concrete gezinsleven van het kind en met zijn nood aan stabiliteit en continuïteit in de opvoeding.

- Waarborg dat elk kind kan opgroeien in een stabiele relatie met de personen die instaan voor zijn verzorging en opvoeding, en voorkom dat juridische of administratieve onzekerheid dit gezinsleven ondermijnt;
- Zorg voor snelle, toegankelijke en doeltreffende procedures, zodat kinderen niet langdurig in onzekerheid verkeren over hun gezinsrelaties;
- Waarborg dat controles proportioneel zijn en geen onevenredige gevolgen hebben voor het recht van het kind op gezinsleven;
- Voorzie in duidelijke procedures en onmiddellijke beschermingsmaatregelen in situaties van conflict of onzekerheid, en waarborg continuïteit in de zorg en opvoeding van het kind.

⁵¹ VN Speciaal Rapporteur van de Verenigde Naties inzake de verkoop en seksuele uitbuiting van kinderen, met inbegrip van kinderprostitutie, kinderpornografie en ander materiaal van seksueel misbruik van kinderen (2019), VN Doc. A/74/162, <https://docs.un.org/en/A/74/162>, §43.

⁵² EHRM 26 juni 2014, *Mennesson t. Frankrijk*, nr. 65192/11; EHRM 26 juni 2014, *Labassee t. Frankrijk*, nr. 65941/11; EHRM (Grote Kamer) 24 januari 2017, *Paradiso en Campanelli t. Italië*, nr. 25358/12.

⁵³ EHRM 8 juli 2014, *D.A. t. België*.

⁵⁴ VN Speciaal Rapporteur van de Verenigde Naties inzake de verkoop en seksuele uitbuiting van kinderen, met inbegrip van kinderprostitutie, kinderpornografie en ander materiaal van seksueel misbruik van kinderen (2019), VN Doc. A/74/162, <https://docs.un.org/en/A/74/162>, §101.

3.3. Bescherm het welzijn en de ontwikkeling van het kind

Het recht op welzijn en ontwikkeling is een kernrecht van elk kind en omvat zowel de fysieke als de mentale, emotionele en sociale ontwikkeling (art. 6 en 24 VN-Kinderrechtenverdrag).

Draagmoederschap heeft gevolgen voor het welzijn en de ontwikkeling van het kind. Vanuit kinderrechtenperspectief zijn het recht op gezondheid, het recht op ontwikkeling, het recht op informatie en het recht op participatie richtinggevend. Deze rechten verplichten staten om concrete bescherming en ondersteuning te voorzien.

3.3.1. Garandeer het recht op gezondheid, welzijn en ontwikkeling

Fysieke gezondheid en toegang tot zorg

Het recht op gezondheid (artikel 24 VN-Kinderrechtenverdrag) houdt in dat elke kind toegang heeft tot de best mogelijke gezondheidszorg en tot alle relevante medische informatie.

Dit vereist dat kinderen vanaf de geboorte effectief toegang hebben tot medische zorg, opvolging en bescherming, ongeacht de omstandigheden van hun geboorte of hun juridische status. Voor kinderen geboren via draagmoederschap kan het ontbreken van medische informatie - zoals gegevens over de zwangerschap, genetische achtergrond of medische voorgeschiedenis - leiden tot gemiste diagnoses, verkeerde behandelingen of uitgestelde zorg. Staten moeten daarom garanderen dat deze gegevens correct worden geregistreerd, bewaard en toegankelijk zijn voor het kind en voor zorgverleners, ook op latere leeftijd en in grensoverschrijdende situaties.⁵⁵ Daarnaast moeten staten ervoor zorgen dat kinderen geboren via draagmoederschap dezelfde toegang hebben tot gezondheidszorg als andere kinderen, ongeacht hun juridische status. Zonder die garantie bestaat het risico dat noodzakelijke zorg ontbreekt of te laat worden geboden.⁵⁶

Ontwikkeling, hechting en psychosociaal welzijn

Het recht op leven, overleven en ontwikkeling (artikel 6 VN-Kinderrechtenverdrag) verplicht staten om de brede ontwikkeling van het kind te waarborgen, waaronder de emotionele, sociale en cognitieve ontwikkeling.

Bij draagmoederschap kunnen vragen rijzen over mogelijke risico's voor hechting en ontwikkeling, onder meer in verband met de scheiding tussen het kind en de draagmoeder na de geboorte. Op basis van klinische ervaring, onder meer uit gesprekken met kinderartsen en kinderpsychiaters en op basis van internationaal onderzoek, zijn er vandaag geen concrete aanwijzingen dat draagmoederschap op zich leidt tot structurele problemen op vlak van hechting of ontwikkeling bij kinderen. Studies wijzen erop dat kinderen geboren via draagmoederschap zich doorgaans op een vergelijkbare manier ontwikkelen als andere kinderen.⁵⁷ Dat betekent echter niet dat draagmoederschap louter technisch of neutraal is en dat de ontstaansgeschiedenis zonder

⁵⁵ VN Speciaal Rapporteur van de Verenigde Naties inzake de verkoop en seksuele uitbuiting van kinderen, met inbegrip van kinderprostitutie, kinderpornografie en ander materiaal van seksueel misbruik van kinderen (2019), VN Doc. A/74/162, <https://docs.un.org/en/A/74/162>, §§21-24.

⁵⁶ Principe 3 (the child's right to non-discrimination) en Principe 4 (the child's right to health) van Verona Principles van International Social Service, https://iss-ssi.org/storage/2023/03/VeronaPrinciples_25February2021-1.pdf; VN Speciaal Rapporteur van de Verenigde Naties inzake de verkoop en seksuele uitbuiting van kinderen, met inbegrip van kinderprostitutie, kinderpornografie en ander materiaal van seksueel misbruik van kinderen (2019), VN Doc. A/74/162, <https://docs.un.org/en/A/74/162>, §§21-24.

⁵⁷ Zie o.m. S. Golombok et al., *Families created through surrogacy: mother-child relationships and children's psychological adjustment at age 7*, *Developmental Psychology*, 2011, 47(6), 1579-1588; S. Golombok et al., *Children born through reproductive donation: a longitudinal study of psychological adjustment*, *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 2013, 54(6), 653-660.

betekenis is. Vanuit de kinderpsychiatrie en de pre- en perinatale psychologie wordt benadrukt dat zwangerschap, geboorte en de eerste levensfase belangrijke ervaringen zijn voor het kind, ook wanneer de impact niet altijd meetbaar is.⁵⁸ Het welzijn van het kind hangt daarom niet alleen af van de afwezigheid van schade, maar ook van context waarin het opgroeit: de ondersteuning van de draagmoeder, de zorg na de geboorte, stabiliteit in de opvoeding en openheid over de ontstaansgeschiedenis.⁵⁹ Vanuit kinderrechtenperspectief vraagt dit om een voorzichtige benadering. Ook zonder aantoonbare schade moeten staten inzetten op bescherming, begeleiding en transparantie, in het belang van het kind.

3.3.2. Waarborg het recht op informatie over de ontstaansgeschiedenis

Het recht op informatie hangt nauw samen met het recht van het kind om zijn identiteit te kennen (artikel 7 en 8 VN-Kinderrechtenverdrag).⁶⁰

Het welzijn van het kind hangt ook samen met zijn recht op identiteit en kennis van zijn ontstaansgeschiedenis. In dat verband hebben kinderen niet alleen recht op toegang tot informatie, maar ook om op passende wijze te worden geïnformeerd, zoals gewaarborgd in het VN-Kinderrechtenverdrag (artikelen 13 en 17).

De effectieve uitoefening van dit recht veronderstelt niet alleen dat informatie beschikbaar is, maar ook dat zij het kind daadwerkelijk bereikt. In de praktijk zijn kinderen vaak afhankelijk van de bereidheid van volwassenen om informatie te delen over hun ontstaansgeschiedenis. Wanneer die informatie niet wordt gedeeld, bestaat het risico dat het recht op identiteit slechts theoretisch blijft. Vanuit kinderrechtenperspectief volstaat het daarom niet om louter de toegang tot informatie te waarborgen. Staten moeten ook een context creëren waarin openheid over de ontstaansgeschiedenis van het kind wordt ondersteund en gestimuleerd, rekening houdend met de leeftijd en maturiteit van het kind. Hoewel het in eerste instantie aan ouders is om hierover te communiceren, moeten staten vermijden dat kinderen volledig afhankelijk blijven van de bereidheid van volwassenen om deze informatie te delen. Dit kan onder meer door ouders te informeren en te begeleiden, en door mechanismen te voorzien die ervoor zorgen dat kinderen, op een passende leeftijd, toegang kunnen krijgen tot informatie en geïnformeerd worden over hun ontstaansgeschiedenis.

Voor kinderen geboren via draagmoederschap is toegang tot afstammingsinformatie van groot belang voor hun identiteitsontwikkeling. Wanneer die informatie ontbreekt of niet toegankelijk is, kan dat leiden tot onzekerheid over de eigen achtergrond en tot moeilijkheden in de ontwikkeling. Dit komt ook naar voren in meldingen van adoptiekinderen en donorkinderen bij het Kinderrechtencommissariaat.

3.3.3. Versterk het recht op participatie van kinderen en jongeren

Het recht op participatie (artikel 12 VN-Kinderrechtenverdrag) houdt in dat kinderen het recht hebben om hun mening te uiten over aangelegenheden die hen aanbelangen, en dat met die mening rekening wordt gehouden in overeenstemming met hun leeftijd en maturiteit.

Zoals eerder aangegeven, veronderstelt een kinderrechtenbenadering dat ook de perspectieven van kinderen en jongeren zelf worden meegenomen. Voor kinderen geboren via

⁵⁸ Deze inzichten sluiten aan bij aandachtspunten die tijdens gesprekken met kinderartsen en kinderpsychiaters naar voor kwamen.

⁵⁹ Idem.

⁶⁰ VN-Comité voor de Rechten van het Kind, *General comment nr. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration*, CRC/C/GC/14, 2013; VN-Comité voor de Rechten van het Kind, *General comment nr. 20 (2016) on the implementation of the rights of the child during adolescence*, CRC/C/GC/20, 2016.

draagmoederschap betekent dit dat zij, naarmate zij ouder worden, betrokken moeten worden bij beslissingen over hun identiteit, familiebanden en toegang tot informatie. Dit kan bijvoorbeeld spelen bij vragen rond contact met de draagmoeder of toegang tot afstammingsinformatie. Wanneer kinderen niet worden gehoord, bestaat het risico dat beslissingen worden genomen die niet aansluiten bij hun noden en beleving.

Daarnaast is het belangrijk dat staten ook op beleidsniveau rekening houden met de ervaringen en perspectieven van kinderen en jongeren die via draagmoederschap zijn geboren. Zonder die input blijft onduidelijk welke noden en knelpunten zich in de praktijk voordoen.

Staten moeten daarom voorzien in toegankelijke en aangepaste procedures die ervoor zorgen dat kinderen effectief gehoord worden en dat hun mening meeweegt in beslissingen die hen raken, zowel in individuele situaties als in de ontwikkeling van beleid en regelgeving.⁶¹

- Garandeer gelijke toegang tot gezondheidszorg: zorg dat kinderen geboren via draagmoederschap dezelfde toegang hebben tot gezondheidszorg als andere kinderen, ongeacht hun juridische status of ontstaanscontext;
- Zorg ervoor dat alle relevante medische gegevens correct worden geregistreerd, duurzaam worden bewaard en toegankelijk zijn voor het kind en zorgverleners, ook op latere leeftijd en in grensoverschrijdende situaties;
- Leg duidelijk vast wie verantwoordelijk is voor de medische zorg van het kind en waarborg continuïteit van zorg, ook in overgangssituaties of onzekerheid;
- Voorzie in passende begeleiding en ondersteuning van kinderen en hun gezin, met aandacht voor hun ontstaansgeschiedenis, identiteitsontwikkeling en psychosociaal welzijn;
- Zorg dat informatie over afstamming en ontstaansgeschiedenis van het kind systematisch wordt geregistreerd in duurzame systemen en toegankelijk blijft voor het kind;
- Ondersteun en stimuleer openheid over de ontstaansgeschiedenis: informeer en begeleid ouders bij het delen van informatie met het kind, en voorzie waar nodig mechanismen die ervoor zorgen dat kinderen, op een passende leeftijd, toegang kunnen krijgen tot deze informatie en geïnformeerd worden;
- Versterk de participatie van kinderen en jongeren: zorg dat kinderen worden gehoord in beslissingen die hen aanbelangen, betrek hen naarmate ze ouder worden bij vragen over identiteit en familiebanden en neem hun ervaringen structureel mee in beleid en regelgeving.

3.4. Bescherm kinderen tegen verkoop, mensenhandel en uitbuiting

3.4.1. Nood aan een duidelijk en afdwingbaar juridisch kader

Draagmoederschap roept vragen op over de bescherming van kinderen tegen verkoop, mensenhandel en uitbuiting. Deze risico's houden vaak verband met de positie van de draagmoeder, maar hebben ook directe gevolgen voor het kind. Die bescherming is verankerd in het VN-Kinderrechtenverdrag en in het Facultatief Protocol inzake de verkoop van kinderen, kinderprostitutie en kinderpornografie.

Artikel 2 van dit Protocol definieert de verkoop van kinderen als elke handeling waarbij een kind tegen betaling of een andere vorm van vergoeding wordt overgedragen.

⁶¹ VN-Kinderrechtencomité, *General comment nr. 12 (2009) on the right of the child to be heard*, CRC/C/GC/12, 2009.

Het VN-Kinderrechtencomité en UNICEF wijzen erop dat deze risico's kunnen optreden in internationale en commerciële draagmoederschapsregelingen, wanneer de overdracht van het kind verbonden raakt met financiële transacties. Dit vereist een duidelijk en afdwingbaar juridisch kader dat voorkomt dat draagmoederschap leidt tot verboden praktijken.⁶²

3.4.2. Voorkom dat financiële afspraken leiden tot 'verkoop' van kinderen

Het risico op verkoop van kinderen ontstaat wanneer het toevertrouwen van het kind aan de wensouders of de vaststelling van juridisch ouderschap gekoppeld wordt aan betaling. In dat geval dreigt het kind deel uit te maken van een financiële regeling in plaats van een regeling rond zwangerschap en medische begeleiding.⁶³

De VN-Speciaal Rapporteur inzake de verkoop en seksuele uitbuiting van kinderen en de ISS-principles maken hierbij een belangrijke nuance. Commercieel draagmoederschap is niet automatisch gelijk te stellen aan de verkoop van kinderen, zolang betalingen uitsluitend verband houden met de zwangerschap en niet de overdracht van het kind. Dat onderscheid moet in de praktijk duidelijk en afdwingbaar zijn. Vergoedingen mogen nooit afhankelijk zijn van het toevertrouwen van het kind aan de wensouders of van de toekenning van juridisch ouderschap. Als dat wel het geval is, kan dit neerkomen op verkoop van kinderen.⁶⁴ Ook in zogenaamd altruïstische regelingen kunnen financiële of andere voordelen een rol spelen. Daarom moeten vergoedingen strikt gereguleerd worden en duidelijk losstaan van de overdracht van het kind. De vaststelling van juridisch ouderschap moet steeds plaatsvinden binnen een juridisch kader dat ruimte laat voor toetsing en rekening houdt met de rechten en belangen van het kind en met de vrije toestemming van de draagmoeder.⁶⁵

3.4.3. Bestrijd uitbuiting en commerciële draagmoederschapstrajecten

Draagmoederschap kan gepaard gaan met uitbuiting, zowel van vrouwen als van kinderen. Vooral in commerciële en grensoverschrijdende contexten wordt gewezen op risico's van commercialisering, mensenhandel, verkoop van kinderen en andere kinderrechtenschendingen. De VN-Speciaal Rapporteur inzake geweld tegen vrouwen en meisjes stelt in haar rapport van 2025 dat draagmoederschap gepaard gaat met uitbuiting en geweld tegen vrouwen en kinderen.⁶⁶ Volgens haar leidt de praktijk tot de commercialisering en objectivering van vrouwenlichamen en worden betrokkenen bloot gesteld aan ernstige mensenrechtenschendingen. Vanuit die analyse pleit zij voor de afschaffing van draagmoederschap en voor een juridisch bindend internationaal instrument dat draagmoederschap verbiedt.⁶⁷

Dit standpunt maakt deel uit van een breder internationaal debat, waarin verschillende visies naast elkaar bestaan. Niet elke VN-Speciaal rapporteur of elk VN-Comité komt tot dezelfde conclusie over

⁶² UNICEF, Key considerations: children's rights and surrogacy, briefing note, <https://www.unicef.org/media/115331/file>; VN-Kinderrechtencomité, *Concluding observations on the initial report of the Russian Federation under the Optional Protocol on the sale of children*, CRC/C/OPSC/RUS/CO/1, 2018, § 22; VN-Kinderrechtencomité, *Concluding observations on the combined fifth and sixth reports of the Netherlands*, CRC/C/NLD/CO/5-6, 2022, § 42(a); VN-Kinderrechtencomité, *Concluding observations on the initial report of Georgia under the Optional Protocol on the sale of children*, CRC/C/OPSC/GEO/CO/1, 2019, § 22; VN-Kinderrechtencomité, *Concluding observations on the combined fifth and sixth periodic reports of Georgia*, CRC/C/GEO/CO/5-6, 2024, § 26(d); VN-Kinderrechtencomité, *Concluding observations on the third and fourth periodic reports of the United States of America*, CRC/C/OPSC/USA/CO/3-4, 2017, § 24

⁶³ UNICEF, Key considerations: children's rights and surrogacy, briefing note, <https://www.unicef.org/media/115331/file>

⁶⁴ VN Speciaal Rapporteur van de Verenigde Naties inzake de verkoop en seksuele uitbuiting van kinderen, met inbegrip van kinderprostitutie, kinderpornografie en ander materiaal van seksueel misbruik van kinderen (2018), Un Doc. A/HRC/37/60, §77; <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/g18/007/71/pdf/g1800771.pdf>, §§72-73; Principe 14 (prevention and prohibition of the sale, exploitation and trafficking in children) van Verona Principles van International Social Service, https://iss-ssi.org/storage/2023/03/VeronaPrinciples_25February2021-1.pdf

⁶⁵ Principe 14 (prevention and prohibition of the sale, exploitation and trafficking in children) van Verona Principles van International Social Service, https://iss-ssi.org/storage/2023/03/VeronaPrinciples_25February2021-1.pdf

⁶⁶ VN Speciaal Rapporteur inzake geweld tegen vrouwen en meisjes, *The different manifestations of violence against women and girls in the context of surrogacy*, VN-doc. A/80/158, Verenigde Naties, 2025, §69-70

⁶⁷ Idem.

de wenselijkheid van draagmoederschap.⁶⁸ Wel bestaat er brede overeenstemming dat bepaalde vormen, in het bijzonder commerciële en onvoldoende gereguleerde trajecten, aanzienlijke risico's kunnen meebrengen op uitbuiting, mensenhandel, verkoop van kinderen, rechtsonzekerheid en verlies van identiteit.

Het Kinderrechtencommissariaat stelt vast dat commerciële draagmoederschapstrajecten fundamentele risico's met zich meebrengen voor de rechten van kinderen. Wanneer de totstandkoming van ouderschap en het toevertrouwen van een kind aan wensouders verbonden raken met financiële transacties, ontstaat een spanning met het verbod op verkoop van kinderen en met de verplichting van staten om kinderen te beschermen tegen uitbuiting. Daarnaast gaan commerciële trajecten vaak gepaard met risico's op rechtsonzekerheid over afstamming, verlies van identiteitsinformatie en ongelijke bescherming van kinderrechten.

Dat sommige commerciële draagmoederschapstrajecten zonder zichtbare problemen verlopen, volstaat volgens het Kinderrechtencommissariaat niet om deze praktijk te rechtvaardigen. De beoordeling moet gebeuren op het niveau van het systeem en de vraag of de rechten van alle betrokken kinderen daadwerkelijk kunnen worden gewaarborgd.

Het Kinderrechtencommissariaat is van oordeel dat de risico's die inherent verbonden zijn aan commercieel draagmoederschap niet verenigbaar zijn met een kinderrechtenbenadering. Daarom pleit het Kinderrechtencommissariaat ervoor om commercieel draagmoederschap niet toe te laten.

Staten moeten beschikken over een duidelijk juridisch kader, effectieve controlemechanismen en internationale samenwerking om uitbuiting, verkoop van kinderen en mensenhandel te voorkomen en te bestrijden.

3.4.4. Laat het belang van het kind richtinggevend zijn

Staten worden geconfronteerd met kinderen die via draagmoederschap zijn geboren, ook wanneer die praktijk niet is toegelaten of zich in het buitenland heeft afgespeeld. Zij moeten optreden tegen praktijken die neerkomen op verkoop, mensenhandel of uitbuiting, zonder dat dit ten koste gaat van het kind. Het kind mag niet de gevolgen dragen van conflicten tussen staten, lacunes in regelgeving of situaties waarin betrokken volwassenen onvoldoende beschermd zijn. Het belang van het kind moet daarbij richtinggevend blijven, ook in complexe of juridisch onzekere situaties.⁶⁹

- Werk een duidelijk en afdwingbaar juridisch kader uit dat verkoop van kinderen en uitbuiting voorkomt en bestrijdt;
- Laat commercieel draagmoederschap niet toe, gelet op de fundamentele risico's op uitbuiting, verkoop van kinderen, verlies van identiteit en rechtszekerheid;
- Voorzie effectieve controle- en handhavingssystemen om verboden commerciële en grensoverschrijdende draagmoederschapstrajecten die aanleiding geven tot uitbuiting of kinderhandel te voorkomen;

⁶⁸ VN Speciaal Rapporteur van de Verenigde Naties inzake de verkoop en seksuele uitbuiting van kinderen, met inbegrip van kinderprostitutie, kinderpornografie en ander materiaal van seksueel misbruik van kinderen (2018), Un Doc. A/HRC/37/6; VN-Kinderrechtencomité, *Concluding observations on the initial report of the Russian Federation under the Optional Protocol on the sale of children*, CRC/C/OPSC/RUS/CO/1, 2018, § 22; VN-Kinderrechtencomité, *Concluding observations on the combined fifth and sixth reports of the Netherlands*, CRC/C/NLD/CO/5-6, 2022, § 42(a); VN-Kinderrechtencomité, *Concluding observations on the initial report of Georgia under the Optional Protocol on the sale of children*, CRC/C/OPSC/GEO/CO/1, 2019, § 22; VN-Kinderrechtencomité, *Concluding observations on the combined fifth and sixth periodic reports of Georgia*, CRC/C/GEO/CO/5-6, 2024, § 26(d); VN-Kinderrechtencomité, *Concluding observations on the third and fourth periodic reports of the United States of America*, CRC/C/OPSC/USA/CO/3-4, 2017, § 24; VN-Comité voor de uitbanning van discriminatie van vrouwen (CEDAW), *Concluding observations on the sixth periodic report of Cambodia*, CEDAW/C/KHM/CO/6, 2019; *Concluding observations on the sixth periodic report of Georgia*, CEDAW/C/GEO/CO/6, 2023; *Concluding observations on the sixth periodic report of Namibia*, CEDAW/C/NAM/CO/6, 2024; *Concluding observations on the ninth periodic report of Ukraine*, CEDAW/C/UKR/CO/9, 2022.

⁶⁹ VN Speciaal Rapporteur van de Verenigde Naties inzake de verkoop en seksuele uitbuiting van kinderen, met inbegrip van kinderprostitutie, kinderpornografie en ander materiaal van seksueel misbruik van kinderen (2019), VN Doc. A/74/162, <https://docs.un.org/en/A/74/162>, §99 & 103.

- Waarborg dat beslissingen over juridisch ouderschap steeds plaatsvinden na een toetsing door een bevoegde instantie, met aandacht voor de rechten van het kind en de vrije toestemming van de draagmoeder;
- Bescherm het kind in alle situaties: treed op tegen misbruik zonder dat dit ten koste gaat van het kind, en voorkom dat kinderen de gevolgen dragen van lacunes in regelgeving of conflicten tussen staten.

4. Gedeelde bezorgdheden bij Europese kinderombudsdiensten over draagmoederschap

Hoofdstuk 3 biedt een kinderrechtenanalyse van draagmoederschap, met aandacht voor de mogelijke risico's en noodzakelijke waarborgen. In dit hoofdstuk wordt deze analyse geplaatst naast de standpunten van Europese kinderombudsdiensten. Dit laat toe om na te gaan in welke mate gelijkaardige aandachtspunten naar voor komen en hoe verschillende kinderombudsdiensten omgaan met deze uiteenlopende benaderingen.

In het kader van dit advies bevroeg het Kinderrechtencommissariaat via het European Network of Ombudspersons for Children (ENOC) de standpunten van kinderombudsdiensten over draagmoederschap.

De bevraging toont dat er onder Europese kinderombudsdiensten geen eenduidige positie bestaat over de vraag of en onder welke voorwaarden draagmoederschap aanvaardbaar is. Wel delen zij belangrijke bezorgdheden over commerciële en onvoldoende gereguleerde vormen van draagmoederschap. Kinderombudsdiensten wijzen daarbij op risico's voor kinderrechten, waaronder uitbuiting, verlies van identiteit, rechtsonzekerheid en situaties die kunnen aanleunen bij kinderhandel. De verschillen in standpunt moeten bovendien worden begrepen tegen de achtergrond van uiteenlopende wettelijke kaders en praktijken rond draagmoederschap in de verschillende landen. Sommige kinderombudsdiensten kiezen voor een verbodsbenadering, andere laten ruimte voor strikt omkaderd altruïstisch draagmoederschap en nog andere focussen vooral op misbruiken en lacunes in de praktijk zonder een uitgesproken normatief standpunt in te nemen.

Uit de bevraging blijkt dat de kinderombudsdiensten hun standpunten kaderen binnen het VN-Kinderrechtenverdrag. Zij vertrekken van het belang van het kind en van rechten zoals identiteit, afkomst en nationaliteit, bescherming tegen uitbuiting en rechtsonzekerheid. Het verlangen van volwassenen naar ouderschap geldt daarbij niet als uitgangspunt. Tegelijk benadrukken zij dat kinderen die via draagmoederschap zijn geboren niet gestigmatiseerd mogen worden en recht hebben op juridische zekerheid en gelijke behandeling.

4.1. Terugkerende accenten

4.1.1. Misbruik, uitbuiting en kinderhandel

De bezorgdheid over misbruik en uitbuiting situeert zich vooral in commerciële en grensoverschrijdende contexten. Kinderombudsdiensten wijzen op risico's van financiële prikkels, druk op draagmoeders en praktijken die kunnen aanleunen bij kinderhandel. Concrete casussen illustreren hoe dit kan leiden tot commerciële exploitatie en tot situaties waarin kinderen zonder duidelijke juridische status achterblijven.

4.1.2. Kinderrechten als referentiekader

Het VN-Kinderrechtenverdrag vormt de vaste toetssteen. Daarbij ligt de nadruk op concrete rechten: identiteit, afkomst, nationaliteit en een duidelijke juridische status.

Kinderombudsdiensten wijzen in het bijzonder op het belang van toegang tot afstammingsinformatie, het voorkomen van stateloosheid en het vermijden van rechtsonzekerheid.

4.1.3. Het kind mag niet de prijs betalen

Verskillende kinderombudsdiensten maken een duidelijk onderscheid tussen de beoordeling van draagmoederschap en de positie van het kind. Ongeacht het standpunt over de praktijk zelf, blijft het uitgangspunt dat kinderen die uit draagmoederschap geboren zijn, volwaardig beschermd moeten worden. In de praktijk betekent dit onder meer aandacht voor juridische erkenning, nationaliteit en gelijke behandeling.

4.2. Duiding: wat betekent dit vanuit kinderrechtenperspectief

De bevindingen tonen dat, ongeacht de gekozen benadering, kinderombudsdiensten vergelijkbare risico's signaleren en het VN-Kinderrechtenverdrag als referentiekader hanteren.

Hoewel de standpunten over wenselijkheid en regulering van draagmoederschap uiteenlopen, leggen Europese kinderombudsdiensten sterk de nadruk op de noodzaak om de rechten van het kind effectief te beschermen en misbruik te voorkomen.

De ervaringen van kinderombudsdiensten tonen bovendien dat het bestaan van een wettelijk kader op zich niet volstaat om kinderrechten te waarborgen. Doorslaggevend is of de gekozen regeling voldoende waarborgen bevat om risico's voor kinderen te voorkomen en hun rechten daadwerkelijk te beschermen.